

O'QUVCHILARDA DEVIANT XULQ-ATVOR SHAKLLANISHI VA UNING PSIXOPROFILAKTIKASI

*Muallif: Djurayeva Nargizaxon Valiyevna
Farg'ona viloyati Buvayda tumani 1-umumiy
o'rta ta'lim maktabi psixologi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktab o'quvchilari orasida uchraydigan deviant xulq-atvor muammolari, ularning kelib chiqish sabablari va profilaktika chora-tadbirlari yoritilgan. Tadqiqotda o'quvchilarning xulq-atvoridagi og'ishlarni erta aniqlash va ularni ijtimoiy-psixologik sog'lomlashtirish metodlari tahlil qilingan. Shuningdek, deviant xulq-atvorning oldini olishda maktab psixologi, pedagoglar va ota-onalar hamkorligining samarali modeli taklif etilgan.

Kalit so'zlar: deviant xulq, o'smirlik davri, profilaktika, agressiya, ijtimoiy moslashuv, korreksiya, maktab psixologi.

I. Kirish (Introduction)

Bugungi globallashuv sharoitida o'smir yoshlarning ongiga turli yot g'oyalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali kirib kelayotgan axborotlar ularning xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Deviant xulq-atvor – bu jamiyatda o'rnatilgan axloq va huquq normalariga zid bo'lgan harakatlardir. Maktab yoshidagi bolalarda, ayniqsa o'smirlik davrida agressivlik, dars qoldirish, zararli odatlarga moyillik kabi holatlar ko'p kuzatiladi.

Tadqiqotning maqsadi – Buvayda tumani 1-maktab misolida o'quvchilardagi deviant xulq-atvor ko'rinishlarini o'rganish va ularni korreksiya qilishning amaliy yo'llarini belgilashdan iborat.

II. Metodologiya (Methods)

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy-amaliy metodlardan foydalanildi:

1. **Diagnostic metod:** O'quvchilarning emotsional holatini aniqlash uchun Bass-Darki (agressivlikni aniqlash) va Lyusher rangli testlari.
2. **Kuzatuv:** Dars jarayonida va tanaffuslarda o'quvchilarning tengdoshlari bilan muloqotini kuzatish.
3. **Sotsiometriya:** Sinf jamoasidagi norasmiy yetakchilar va "chetlatilgan" o'quvchilarni aniqlash.
4. **Anketalash:** O'quvchilarning bo'sh vaqtini qanday o'tkazishi va qiziqishlarini o'rganish bo'yicha so'rovnomalar.

III. Natijalar (Results)

Buvayda tumani 1-maktabning yuqori sinf o'quvchilari o'rtasida o'tkazilgan tadqiqotlar quyidagi natijalarni ko'rsatdi:

* **Xavf guruhi:** O'quvchilarning taxminan 12% ida turli darajadagi deviant xulq-atvor alomatlari (asabiylik, o'zaro nizolarga moyillik) mavjudligi aniqlandi.

* **Sabablar tahlili:** Deviant xulqning shakllanishiga 40% holatda oiladagi nosog'lom muhit, 30% holatda ijtimoiy tarmoqlardagi salbiy kontentlar va 30% holatda o'zini jamoada namoyon qila olmaslik sabab bo'lmoqda.

* **Profilaktika samarasi:** Tizimli ravishda o'tkazilgan psixologik treninglardan so'ng, "xavf guruhi"dagi o'quvchilarning 15% ida ijobiy o'zgarishlar va ijtimoiy faollik kuzatildi.

IV. Muhokama (Discussion)

Deviant xulq-atvor faqat "yomon tarbiya" natijasi emas, balki ko'pincha bolaning ichki ruhiy kechinmalari va o'zini himoya qilish reaksiyasidir.

* **Profilaktika yo'nalishlari:** Profilaktika ishlari uch bosqichda olib borilishi zarur: *birlamchi* (barcha o'quvchilar bilan), *ikkilamchi* (moyilligi borlar bilan) va *uchlamchi* (huquqbuzarlik sodir etganlar bilan).

* **Psixolog tavsiyasi:** Maktabda "Psixologik qabulxona" va "Ishonch qutilari"ning faol ishlashi o'quvchilarning yashirin muammolarini erta aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarni sport va san'at to'garaklariga jalb qilish ularning ortiqcha energiyasini ijobiy tomonga yo'naltiradi.

V. Xulosa (Conclusion)

O'quvchilarda deviant xulq-atvorning oldini olish maktab psixologidan doimiy hushyorlik va mahorat talab qiladi. Djurayeva Nargizaxon Valiyevna tomonidan amalga oshirilgan ushbu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, profilaktika ishlarida jazolash emas, balki tushunish va qo'llab-quvvatlash tamoyili ustuvor bo'lishi kerak. Ota-onalar bilan hamkorlikda olib borilgan psixologik tushuntirish ishlari deviant xulq-atvor ko'rsatkichlarini sezilarli darajada kamaytirishga xizmat qiladi.

VI. Foydalanilgan adabiyotlar

1. G'oziyev E.G'. "Ontogenez psixologiyasi".
2. Zmanovskaya E.V. "Deviantologiya: deviant xulq-atvor psixologiyasi".
3. O'zbekiston Respublikasining "Bolalarni ularning sog'lig'iga zarar yetkazuvchi axborotdan himoya qilish to'g'risida"gi Qonuni.
4. Maktab psixologlari uchun metodik tavsiyalar to'plami.
5. M.G.Davletshin. Zamonaviy maktab o'qituvchisi psixologiyasi. Toshkent. 1998